

PRZEDWIECZNY (122) ai

Oba e jasne.

sg m N przedwieczny (19). ◊ G przedwieczn(e)go (8). ◊ D przedwieczn(e)mu (3). ◊ A przedwieczn(e)go (13). ◊ G a. A przedwieczn(e)go (1). ◊ I przedwiecznym (5). ◊ L przedwiecznym (12). ◊ V przedwieczny (8). ◊ fN przedwieczną (1). ◊ G przedwieczn(e)j (2). ◊ A przedwieczną (2). ◊ L przedwieczn(e)j (1). ◊ V przedwieczną (2). ◊ n N przedwieczn(e) (9). ◊ G przedwieczn(e)go (16). ◊ D przedwieczn(e)mu (2). ◊ A przedwieczn(e) (5). ◊ I przedwiecznym (2). ◊ L przedwiecznym (11).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII w.

Przymiotnik od „przed wieki” ‘przed początkiem stworzenia’; głównie w sporze o nieuznawany przez arian dogmat istnienia Chrystusa przed Jego wcieleniem (122) :

a. *Wieczny, niemający początku w czasie, tj. istniejący jeszcze przed początkiem stworzenia, „przed wszystkimi wiekami”; qui ante saecula est Cn (87) : Toć to ieft chytre ono mátáctwo/ ktorego vżywa [czart] y o swoim Kryftušie przed wiecznym GrzegŚm 34; CzechRozm 158, 158v; Iż Pan Kryftus przed famą męką fwą [...] modlił fię/ áby oná załugá człowięczeństwá iego/ ktorą przez nádchodzącą mękę fwą wykonać miał/ przyniofzlá [!] mu [...] fkutek iemu powinney chwały przedwieczney Bofkiew CzechEp 200, 266; ZAprosiłem cię dziś/ przedwieczny zbáwicielu y odkupicielu narodu ludzkiego/ Pánie IEzu Chryfte/ grzełzny człowiek/ [...] do bláhego przybytku y miefzkánia mego/ vpadkom podległego. LatHar 238; O Pánie IEzu Chryfte/ zwierciádło iáfności wieczney/ przedwieczna mądrości nawyżłzego Bogá Oycá/ wípomni ná ono vžalenie twoie LatHar 293, 340, 378 [2 r.], 527 [5 r.].*

W połączeniach szeregowych (10): [ksiądz kanonik Powodowski] Fuⁿdáment fwoy wżytek ná tym Iezušie Chriftušie Bogu z Bogá przedwiecznym/ Bogu oycu fpoliłtym y we włzem rownym zákłada CzechEp 224, 224, 225 [2 r.], 226, 230, 254, 259; [ksiądz kanonik Powodowski] poki tych fłow: Syn Boży przyrodzony/ przedwieczny/ z iftności Oycowfkiew vrodzony: Bog ieden z oycem: ábo/ Oćiec/ fyn/ duch ś. trzy perfony w iedney iftności: á ogułem mowiąc: Bog w trojcy iedyny rć. [...] wyrażliwie nie vkaże/ niechay fię wtydźi NiemObr 95; LatHar 394.

W przeciwstawieniach: »przedwieczny ... urodzony (a. narodzony) (3), stworzony, doczesny« (5): CzechRozm 33, 37; Gdyż nie o dwu/ ále o iednym: nie przedwiecznym/ ále w Betlehem ná rodzonym [!] ieft mowá. CzechEp 300; myfłze teraz częłto/ iáko miłościwie dla ciébie przedwieczny Bog sftał fię docześnym/ wiekiufy dziśiefłzym/ nieśmiertelny śmiertelnym LatHar 394; Ieśli fto tyśięcy lat [...] przed fтворzeniem widomym: iuz było to Słowo. nigdy początku nie miáło/ y przeto ieft nie fтворzone/ ále przedwieczne/ przechodźi czáfy/ y wieki/ y látá/ iáko mowią święci. SkarKaz 485b.

Wyrażenia: »(Jezus Chrystus) Bog przedwieczny; bostwo przedwieczne (Pana Chrystusowe)« [szyk 11:7] (14;4): żebych ná kilku mieyścách Rozmowy fwey Chryftyánfkiew twierdził/ iákoby boftwo Páná Chriftufowe przedwieczne y Oycu fpoliłtne/ było wymyfłem nie dawnym Antychriftowym/ piłmu ś. przeciwnym. CzechEp 216, 218, 224 [2 r.], 225, 227, 297; nie ták mácie mowić: ále ták/ iż Bog on przedwieczny/ ftał fię człowiekem. NiemObr 101, 93, 99, 103 [2 r.], 109, 117 (10); LatHar 394.

»przedwieczna bytność, istność [w tym: Jezusa Chrystusa (2), Syna Bożego (1)]« [szyk 3:2] (4:1): Iáko my przyznawamy bytność przedwieczną syna Bożego. *CzechEp* 269 marg, 225, 226, 252; Ieśli idzie o ty słówká od ludzi zmyślone: iftność przedwieczna: y wiekuiłte Bołstwo: ty nie są tak trudne/ iżebychmy ich z drugimi wymowić nie mogli *NiemObr* 113.

peryfr. »Słowo (jest) przedwieczne« = Logos, Chrystus jako druga osoba Trójcy Św. [szyk 5:1] (6): *SkarŻyw* 81; Tám słowo przedwieczne/ słowem chleb w ciało swe zmieniło *LatHar* 384, 380, 528; *SkarKaz* 484b, 485b.

»Syn przedwieczny [w tym: Boży (20), Boga (2), Bog (7)]; synostwo przedwieczne Chrystusowe« [szyk 25:14] (38:1): *CzechRozm* 23, 26, 27 [2 r.], 33, 34 (11); *SkarŻyw* 1; [ksiądz Powodowski] rozbierając wyznanie Piotra ś. o Chrystusie Pannie wczynione/ kładąc ie za dowód 9. słynostwa przedwiecznego Chrystusowego przychodzi do tego/ [...] iżby [św. Piotr] tak mówić miał *CzechEp* 199, 142, 177 [2 r.], 187, 203, 225 [2 r.] (16); Bo gdyż oni [katolicy] Chrystusa tak opisuia: iż iest wtora osobą Bołstwa: syn przedwieczny: z iftności oycowłkiej wrodzony/ ktory się złączył z człowiekiem/ w iedną osobę/ w ktorej ofobie/ iest Bogiem/ y człowiekiem rć. *NiemObr* 110, 95, 138 [2 r.], 139; *LatHar* 6, 57, 335, 378, 526; á Syn Boży mowi: Vczynił mię Bog Pánem wżytkego nieba y ziemi. Byłem tym Pánem zawnždy wedle bołstwa/ iáko przedwieczny Syn Boży *SkarKaz* 551b.

Szeregi: »przedwieczny (a) procz (a. bez) czasu (urodzony)« [szyk 1:1] (2): Opuścić Iezusa zbawiciela czasu pewnego syna Bożego wrodzonego/ á chwycić sie za przedwiecznego zmyślonego/ á procz czasu wżego/ to iest/ nigdy nie wrodzonego *CzechRozm* 37; [słowo] Zawnždy było/ gdzie iedno y ikąd pocniełz/ nie łtworzone ani czynione: ale wynikające y rodzone/ zaráz bez czasu przedwieczne było. *SkarKaz* 484b.

»przedwieczny, bez początku (u)rodzony« (2): *CzechRozm* 23; Syn Boży/ słowo oycá/ y Bog práwy/ dla nas z wyłokości złąpił/ á przedwieczny bez początku rodzony z Oycá/ z mátki się przeczyłtey dziś ómy dzień/ wrodził *SkarŻyw* 1.

»przedwieczny, niemający początku i końca« (1): chcąc koniecznie przez słowo rozumieć syna Bożego przedwiecznego/ nie mającego⁸⁰ początku y końca *CzechEp* 277.

b. *Zaistniały „przed wszystkimi wiekami”* (35) : A to z łtapienie/ tak Iezusowe/ iáko y náfze przezeń/ płynie z onego przedwiecznego połtanowienia/ przeżyczenia y wmiłowania Bożego: ktorym nas łobie/ Bog w tym namileyłym włubił *CzechRozm* 28, 29, 171, 171v, 214v, 221v; *CzechEp* 234, 269, 300.

W przeciwstawieniu: »przedwieczny ... docześny« (2): NARODZENIE Chrystusowe tak przedwieczne iáko y docześnie niewysłowione. *WujNT* Aaaaaa2, 431.

Wyrażenie: »przedwieczne (u)rodzenie (a. narodzenie) [w tym: Syna Bożego (3), Chrystusowo(-e) (2), boskie (1), wtorej osoby w bostwie (1)]« [szyk 14:12] (26): O tym tam przedwiecznym z iftności wrodzeniu od Antychrysta wymyślonym/ nic nie myślił Páweł *CzechRozm* 33v, 12v, 33v, 35, 35v, 37 (9); Nie mniey zły y łprośny wykład iest słow Eza. 53. Narodzenie iego y ktoż wypowie (fol. 59. 92.) ponieważ słowá te ciągnie przeciw łmyłłowi prorockiemu/ do przedwiecznego rodzenia syna Bożego/ według ktorego (iáko wykłáda támże) prawdziwie Pan Chrystus nie ma w niebie mátki.

CzechEp 156, 156 [2 r.], 219, 220, 234, 253; *NiemObr* 98, 102, 118; *LatHar* 360 *marg*; *WujNT* 431 [2 r.], *Aaaaaa2*; *SkarKaz* 118a, 484a [2 r.].

Synonim: przebędący.

RS